

CEM SULTAN'IN CEMŞİD Ü HURŞİD MESNEVİSİNİN EDEBİ TARZLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRMESİ

Sedat KARDAŞ*

ÖZET

Mesnevi Divan şiiri nazım şekillerindedir. Klasik edebiyatta, bugünkü roman ve hikâye gibi türler yerine edebi metinlerde mesnevi nazım şekli tercih edilmiştir. Özellikle uzun sürecek konular veya hikâyeler şiir yoluyla anlatılmak istendiğinde, kafiye kolaylığı nedeniyle mesnevi nazım şekline başvurulmuştur. Mesneviler aynı zamanda Doğu edebiyatlarında müstakil eserler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eserler içerisinde en popüler olanları aşk konulu mesnevilerdir. Bunlardan biri de Osmanlı şehzadelerinden Cem Sultan'ın Farsça aslından ilham alarak yazdığı mesnevisidir. Adı geçen eser, edebi tarzlar bakımından oldukça zengindir. Eserde başvurulduğu tespit edilen Duanâme, Münâcât, Nasihatnâme, Şefâatnâme, Medhiye, Fahriye, Hasbihâl, Münazara, İtizâriye, Tazallüm, Mektup, Şükürnâme, Piraknâme gibi edebi tarzlar, metnin iç ve dış yapısının oluşturulmasında önemli bir rol üstlenmiştir.

Bu çalışmada Cemşid ü Hurşid mesnevisi, ilk cümlesinden son cümlesine kadar edebi tarzlar açısından dikkatle taranarak, elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir. Eserde yer alan her bir tarz bu çalışmada bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Ancak eserdeki edebi tarzların bütün ayrıntılarıyla birer araştırma konusu olduğundan, bunların ayrı bir başlık altında yorumlanması gerekmektedir. Çalışmamızda, edebi tarzların tamamı tespit edilmeye çalışılmış, ayrı ayrı bölümler oluşturan edebi tarz örnekleri değerlendirilerek, mesnevide bunlara örnek teşkil eden beyit bazındaki metinler sadeleştirilmiş şekliyle gösterilmiştir. Ayrıca Eserde yer alan; edebî tür, tarz ve anlatım teknikleri üzerinde değerlendirmelerde bulunularak, edebî tarzların metinlerin oluşturulmasındaki işlevleri gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Klasik edebiyat, Cem Sultan, Cemşid ü Hurşid, Mesnevi, Edebi Tarzlar.

ASSESSMENT IN TERMS OF LITERARY STYLES OF THE CEM SULTAN'S CEMŞİD U HURŞİD MATHNAWI

ABSTRACT

Mathnawi is one of the Divan Poetry's form. In the Classical Literature, mathnawi form was preferred instead of modern novel and story in literary texts. It was resorted to mathnawi form when especially

* Arş. Gör. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü El-mek: sedat_kardas@hotmail.com

long winded subjects or stories was wanted to be recounted poetically. Mathnavies appears as detached works in eastern libraries. Among these works, being about love mathnavies are most popular. One of them is Cemşid ü Hurşid Mathnawi that Cem Sultan who was one of Ottoman princes wrote by inspiring from Persian original text. Former work is substantial in terms of literary styles. literary styles as Duanâme, Münâcât, Nasihatnâme, Şefâatnâme, Medhiye, Fahriye, Hasbihâl, Münazara, İtizâriye, Tazallüm, Mektup, Şükürnâme, Firaknâme which determined referenced in the work, played an important role in the creation of internal and external structure of the text.

In this study, the information which obtained from Cemşid ü Hurşid mathnawi by scanning carefully in terms of literary styles from first sentence until the last sentence, was evaluated. Each style which partaking in the work, discussed whit a holistic approach in this study. However, literary styles which partaking in the work as is a separate research topic, they should be interpreted under a separate heading. In our study, tried to identify all the literary styles, by evaluating examples of literary style which create separate sections, was exemplified with the shape of simplified couplet-based texts examplariied for these in mathnawi. Besides, tried to reveal the functions of literary styles about creating texts by making evaluations on literary genre, literary styles and narrative techniques which partaking in the work.

Key Words: Classical Literature, Cem Sultan, Cemşid ü Hurşid, Mathnawi, Literary Styles.

GİRİŞ

Klasik edebiyatta hikâye denilince akla mesneviler gelmektedir. Her beyti kendi içerisinde kafiyeli olan mesnevilerde kafiye sıkıntısı olmadığı için, modern edebiyattaki roman ve hikâyeye karşılık olarak kullanılan anlatımlarda daha çok mesnevi nazım biçimine başvurulmuştur. Bu yüzden, Klasik edebiyat sahası içerisinde mesneviler geniş yer tutar.

“Sözlük anlamıyla “ikişer, ikişerlik“ demek olan mesnevî aslı Arapça olduğu halde Arapça’da kullanılmayan bir kelimedir. Edebiyatta aynı vezinde ve her beyti kendi arasında ayrı ayrı kafiyeli nazım şekillerine Mesnevî adı verilmiştir” (İpekten 2004, 59). Mesnevi, bir nazım biçimi olmakla birlikte, müstakil eserlere de isim olmuştur. Din, tasavvuf, ahlak, aşk, destan, savaş, övgü ve yergi gibi konularda yazılan mesnevilerin en popüler olanları uzun soluklu aşk mesnevileridir. Bu aşk mesnevileri içerisinde önemli yer tutan mesnevilerden bir tanesi de *Cemşid ü Hurşid* mesnevisidir.

İlk kez İranlı şair *Selmân-ı Sâvecî* tarafından yazılan *Cemşid ü Hurşid* mesnevisi, Türk edebiyatında dört ayrı şair tarafından tekrar ele alınmıştır. Bunlardan ilki XIV. yüzyıl şairlerinden *Ahmedî*’nin eseridir. *Ahmedî*’den sonra sırasıyla *Sultan Cem*, *‘Abdî* ve *‘Aişe-i Hubbî* birer *Cemşid ü Hurşid* mesnevisi yazmışlardır.

Eldeki çalışmaya kaynaklık eden *Cem Sultan*’a ait *Cemşid ü Hurşid* mesnevisi, *Selmân-ı Sâvecî*’nin aynı adlı eserinden yapılan tercümesidir. Mesnevinin, *Selmân-ı Sâvecî*’nin eserinden tercüme olduğu şu beyitlerde bizzat şair tarafından dile getirilmiştir.

Libâs-ı nazm birle bu kitâbı
Düzetdüm kim safâ vire hitâbı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

İdüp Selmân kitâbından mütercem
Bunu itdüm dil ü cânuma hem-dem

İdüp her beytini enver çü Hurşîd
İkilen buldı cân Cemşîd ü Hurşîd (1086-1088)

Cem Sultan, eserini Klasik edebiyatta mesneviler için uygulanan kaidelere uygun olarak yazmıştır. Klasik edebiyat geleneğinde mesneviler temel olarak üç bölümden oluşur. Bu bölümler giriş, konunun işlendiği bölüm ve sonuç bölümleridir. *Cemşîd ü Hurşîd* mesnevisi de giriş, konunun işlendiği bölüm ve sonuç bölümünden oluşmaktadır. Yine bu bölümler de ayrı ayrı mesneviler için verilen klasik kaidelere uygunluk gösterir. “*Cem Sultan'ın mesnevisinin giriş bölümünün klâsik mesnevilerin giriş bölümü için verilen kurala aynen uyduğu görülmektedir*” (Meriç 1997:151). Eserin giriş bölümünde sırasıyla dua, tevhid, münâcât, naat, miraciye, medh-i çehâryar, din büyüklerine övgü, eserin sunulacağı kişi/devlet büyüğüne övgü ve sebep-i telif bölümleri yer almaktadır. Bu bölüm toplam 1100 beyitten oluşmaktadır.

Mesnevide asıl konuya ise “*Âgâz-ı dâstân*” başlığı ile birlikte geçilmiştir. Hikâyenin anlatıldığı bu bölüm 4217 beyitten oluşmaktadır. Mesnevi “*Der hâtimet-i Kitâb-ı Âyât-ı Uşşâk*” başlıklı hatime bölümüyle sona ermektedir. Hatime (sonuç) bölümü 59 beyitten meydana gelmiştir. Mesnevinin tamamı 5374 beyitten oluşmaktadır.

Cemşîd ü Hurşîd mesnevisi belirli bir kurgu içerisinde verilen, olağanüstü olaylar ve mesnevilerdeki ortak masal unsurlarıyla süslenmiş bir aşk hikâyesidir. “*Cemşîd ü Hurşîd mesnevisi, romantik bir aşk hikâyesidir, Cemşîd ile Hürşîd arasında doğan, büyüyen, gelişen, mutlu sonla noktalanmış bir aşkın hikâyesidir*” (Meriç 1997, 79). Olaylar Cemşîd ile Hurşîd'in aşkı etrafında gelişir ve her olay bu aşkın gerçekleşmesi amacına hizmet eder. Hikâye anlatılırken, konuları aksamadan birbirine bağlamak için geçiş özelliği taşıyan beyitlerden yararlanılmıştır. Bu çoğu zaman tahkiye ve tasvir ile gerçekleştirilmiştir. Tahkiye ve tasvir üslupları, mesnevinin ana yapısını oluşturan hikâyenin anlatımı boyunca sürdürüldüğünden mesnevide hâkim anlatım tarzları olarak tahkiye ve tasvir verilebilir. *Cemşîd ü Hurşîd* mesnevisinde tahkiye ve tasvir tarzlarının yanı sıra Klasik edebiyatta kullanılan diğer edebi tarzlardan da çokça istifade edilmiştir. Eserde bahşurulan edebi tarzlar, eldeki çalışmada başlıklar halinde tek tek ele alınacaktır.

Tahkiye ve tasvir üslupları çalışmada başlıklar halinde verilen edebi tarzlara dâhil edilmedi. Adı geçen terimlerin edebi tarz mı, teknik mi, yoksa üslup mu? Olduğunun daha netliğe kavuşmamış olması bunda etkili olmuştur. Ayrıca tahkiye ve tasvir, mesnevi boyunca diğer edebi tarzlarla iç içe kullanılmıştır ve bu tarzlar mesnevide oldukça geniş yer tutmaktadır. Durum böyle olunca, çalışmanın boyutu gereği bu terimlere ayrı başlık açılmadı. Her ne kadar tahkiye ve tasvir tarzları başlıklar içine dâhil edilmediyse de bunlar edebi tarz olarak değerlendirilebilir.¹ *Cemşîd ü Hurşîd* mesnevisinde tespit edilen edebi tarzlar şunlardır:

Edebi Tarzlar (Anlatım Biçimleri)

1. Duanâme/Niyaznâme: Yakarış, yalvarış, niyaz, dilek dileme gibi anlamlarda kullanılan dua, aynı zamanda edebi bir tarz olarak da karşımıza çıkar. Dua içerikli yakarı metinleri *Duanâme* ya da *Niyaznâme* olarak adlandırılmaktadır. Bu tarz metinlerde zayıfın güçlüye el açması, ondan istekte bulunması söz konusudur. *Cem Sultan* da *Cemşîd ü Hurşîd* adlı mesnevisinde bu tarza yer vermiştir.

Cem Sultan, eserinin giriş bölümüne 35 beyitlik bir dua ile başlar. Duada ilk olarak, eserine

¹ Çalışma boyunca anlatım biçimi, üslup, tarz ve teknik terimleri aynı anlama gelecek şekilde kullanılmıştır.

Allah'ın lûtfu ile başlayabildiğine şükreder, sonra Allâh'ın lûtfu ve yardımıyla eserini bitirmeyi diler. Kitabını okuyanın kulağına lezzet vermesini, görenlere güzel gelmesini, devrin padişahı tarafından beğenilmesini, o padişahın büyüklüğü ve devletiyle daim olmasını Allâh'tan ister ve herkesin bu duaya âmin demesini diler (1-35).² Tevhid bölümünde, (150-154/242-244) beyitleri, Destana başlangıç bölümünden önceki beyitler (1097-1100), Cemşîd'in Çin'e gitmek üzere Kayser'den destur istediği bölümdeki (5082-5093) beyitleri de *Duanâme* tarzındadır. Yine Cem Sultan, mesnevinin en son beyitinde "*Cem'i hayırla yâd edenleri rahmetinle şenlendir*" diye Allah'a dua eder. Destana başlangıç bölümünden önce söylenen şu beyitler *Duanâme* tarzına örnek teşkil eder.

"*Allah'im! Devletini ziyade et, bunu kötü sanan düşkün olsun. Varlığını her yerde mansur kıl, bunu kötü sananı gazabına uğrat. Her kim ki can ile ona meyil ederse, ey Allah'im! Daima ona istediği hâsıl olsun. Ey Allah'im iki âlemin padişahu sen olduğun için duamı kabul eyle* (1097-1100).³

2. Münâcât: Cemşîd ü Hurşîd mesnevisinde başvuru olan bir diğer edebi tarz münacattır. "*Terim olarak Münacat, birinin kulağına bir şey söyleme, fısıldama; Allah'a gizlice yalvarma, yakarma, dua etme anlamlarındadır. Edebiyatta, Allah'a yakarış, yalvarma, af dileme ve dua içerikli metinler münacat adını alır. Kulun güçsüzlüğü ve yetersizliği karşısında yaratıcının mutlak güç sahibi oluşunu ve üstünlüğünü vurgulayan metinlerdir*" (Akkuş 2007, 173). Daha çok manzum eserlerde başvuru olan bu tarza, *Tazarrunâme* adı verilen mensur metinlerde de rastlanmaktadır. *Münâcât* tarzında yazılan metinlerin başında veya redif olarak İlâhî! Hudâyâ! vb. seslenişlerin kullanımı oldukça yaygındır. "*Esas itibarıyla münacatlar, günâhkarlık ve pişmanlık duygularının dile getirildiği şiirlerdir. Günâhkar bir kulun Allah'ın inayetinden başka sığınacak yeri olmadığından, münâcâtlarda Allah'ın bağışlayıcılığını ifade eden râhim, rahmân, gaffâr, muîn, settâr, kerîm gibi isim ve sıfatlarından sıkça söz edilir*" (Canım 2010, 169). Daha önce yapılmış olan çalışmalarda, (Akkuş 2007; Canım 2010; Aça vd. 2011) münacat edebi tür olarak ele alınmıştır. Ancak münacat daha çok bir tarzı ifade ettiğinden, edebi tarz olarak değerlendirilmelidir.

Cemşîd ü Hurşîd mesnevisinde, "*Ender Münâcât-ı Bârî Te'âlâ*" başlığı altında, 131 beyitlik bölüm *Münâcât* tarzıyla yazılmıştır (403-533). Bu bölümde alt tarzlar olarak *Duanâme* ve *Tazarruat*'tan da yararlanılmıştır. Yine Cemşîd'in denizden kurtulmak için Hakka el açıp münacat ettiği bölüm bu tarzdadır (1947-1954). Ayrıca hikâyenin beyitleri arasında iki münacat daha yer alır. "*Münâcât Kerden-i Cemşîd be Bârî Te'âlâ*" başlığı altında yer alan 15 beyit (2912-2926) ve "*Kasîde der Münâcât*" başlığıyla verilen bölüm (2927-2941) *Münâcât* tarzındadır. Cemşîd'in denizden kurtulmak için Allah'a el açıp münacat ettiği bölümden alınan aşağıdaki metin münacat tarzına verilebilecek örneklerdendir.

"*Ey Allah'im! Yüce Kâbe ve büyük maksadın hakkı için, seherde doğruluk ile olan ah ve sana doğru gidilen yol hakkı, senin emrini tutanlar ve senin yolunu bilenlerin hakkı için, seni maksat edinenler ve seni ibadet edilen yaratıcı olarak kabul eden ibadet ehli için, yâ Rab! Nigarımı bana aşına kıl ve beni bu gurbetten kurtar. Ey Allah'im! Kadîr, Ferd ve tüvânâ olan sensin, bu gurbetten kurtuluşumu ver*"(1949-1954).

3. Mevize/Nasihât-nâme/Pendnâme: Mevize, nasihat ve pend öğüt manasına gelmektedir. Edebiyatta öğüt veren metinlere *Nasihât-nâme* veya *Pendnâme* adı verilir. "*Nasihâtnameler, İslami temellere dayalı ahlaki davranış kurallarını özlü formüller halinde yeni kuşaklara aktarmak amacıyla yazılmış öğretici eserler, öğüt kitaplarıdır. Türün örnekleri, güçlü fikir ve yılların*

² Metin alıntılarında gönderme kayıtlarındaki ilk rakam başlangıç beytini, (-) işaretinden sonraki rakam son beyti ifade etmektedir (1-35).

³ Tırnak içinde italik olarak, edebi tarzlara verilen örnek metinlerin günümüz Türkçesine aktarılmış hali tercih edilmiştir.

yaşanmış tecrübelerinden kaynaklanan mutluluk bilgisini öğretmeyi, bireyin ruh ve ahlak eğitimini esas alır”(Akkuş 2007,188). Bu tarzda yazılan metinler bir divan metni içinde yer alacağı gibi müstakil eserler olarak da görülebilmektedir. Müstakil eserler daha çok mesnevi olarak ele alınırken, diğer örnekler küçük manzumeler içinde yer alır. Bunlardan en çok bilineni *Mevize*'dir. *Mevize*, daha çok mesnevilerin mukaddime ve hatime bölümü sayılabilecek başlangıç-bitiş bölümlerinde yer alan öğüt içerikli metinlerdir. *Cem Sultan* da *Cemşîd ü Hurşîd* mesnevisinde bu tarza yer vermiştir.

Söz konusu olan mesnevide , “*Der Fazîlet-i Zikr-i Bârî Te’âlâ*” başlıklı bölüm mesnevi nazım şekli ve *Nasihatnâme* tarzında yazılmıştır (245-271). Şair, bu bölümde Allah yolunda olmayı, ibadet etmeyi vs. öğütlemetedir. “*Kelimât Der Mev’ize*” başlığı altında da öğütlere yer verilmiştir (297-402). Önce Allah’ın birliğinden, varlığından söz eden şair, Allah yolunda olmayı, ibadet etmeyi, Allah’ın sevgili kulu olmak için önce onu tanımayı, bilmeyi, bunun için de onun emirlerini yerine getirmeyi öğütler. Ayrıca bu bölümde “*Ashab-ı kehf*” hikâyesi de anlatılır ve devamında insanlara zulmetme, iyi işler yap, nefesine uyma, yalandan riyadan uzak ol, münafıklık etme, insafı ol gönlün temiz olsun ve eğer Allah’ın hikmetlerinden nasip almayı istiyorsan başkalarının gıybetinden sakın, gayret etme şeklinde öğütleri verilir. “*Âgâz-ı Dâstân*” başlığını taşıyan bölümde de, şair öğütlerde bulunmuştur (1101-1144). Mesnevinin başka bir yerinde ise Cemşîd’in gördüğü bir bilgeden nasihat istemesi üzerine, o bilge “*Rubai*” başlıklı şiirde (1838-1839) Cemşîd’e nasihatlerde bulunur. Cemşîd’in Çin’e gitmek için Kayser’den destur istemesi üzerine, Kayser’in öğütlerle dolu inayeti (50127-5136) de bu tarzda olduğu gibi şairin hikâyesinin sonunda okuyucuya, dünyanın geçiciliğini içeren öğütleri de (5278-5316) bu tarzdadır.

“*Kelimât Der Mev’ize*” başlığı altında yer alan aşağıdaki metin bu tarza güzel bir örnek teşkil eder.

“*İbadet et Hak’a layık olasin, Allah’ın aşkına sadık kalasin. Daima Allah’ın zikrini hatırla ve onunla gönlünü şad et. Allah’tan rahmet bulmayı dilerisen, içini dışını riyadan temizle. Sadece o Allah’ı gönlünde tut ki, canında safayı bulasin. Dilini arıtarak O’nun fikrini ve zikrini eyle. Hayy ü Kayyum’un padişahı O’dur, bütün varlıklar onun hükmüne mahkumdur. O’nu zikr eyle ki rahat bulasin, iki alemde de rahat olasin. Kamuya rahmetin O’ndan erdiğini bil, daima O’nu tesbih ve tehlil et*”(395-402).

4. Şefaathnâme: Arapça bir sözcük olan Şefaath, aracılık, yardım etmek anlamındadır. “*Yüce bir makam sahibin, dileğini kabul etmesini veya suçunu affetmesini sağlamak için bir kimsenin o yüce makam sahibine daha daha yakın olduğuna inandığı bir şahsı aracı (vasıta-vesile) yapması*”(Uludağ 2005, 329-330) şefaath olarak tanımlanmaktadır. Şefaath dilemeye yönelik tutumların yer aldığı edebi metinler de *Şefaathnâme* adını almaktadır. “*Edebi metinlerde İslam peygamberi vasfında yazılmış olan naatlerin dua mahiyetindeki bölümleri Şefaathname olarak düzenlenmiş olabilir. Kaside düzenindeki naatlerde şairler, Tanrı’ya ve memduhuna kendi halini arz etmek, yakarmak, isteklerini dile getirmek tarzında düzenlediği dua bölümünde; kıyamet gününde kimsesiz ve çaresiz kalan müminin peygamberi aracı koyarak hatalarının bağışlanmasını, affına aracı olmasını dileyen ifadelerle yer verirler*” (Akkuş 2007, 233).

Cemşîd ü Hurşîd mesnevisinde, şair’in İslam peygamberinden şefaath dilediği bölüm (639-649) ve “*Der Taleb-i Şefâ’at*” başlıklı manzume altında yer alan bölüm (758-796) *Şefaathnâme* tarzında yazılmıştır. Şair bu bölümde, günahlarının affedilmesi için İslam peygamberinden şefaath dilemektedir. Ayrıca Cemşîd’in, Hurşîd’in özgür bırakılması için Efser’e şefaath talebinde bulunması (3474-3479) da *Şefaathnâme* tarzı için çarpıcı bir örnek teşkil eder.

“*Efser’in lutf eylediğini gören Melik, önünde durup toprağa başvurdu. Devletinde hiç gam yoktur dedi, ey ay yüzlü! Bana altın ve gümüş az değerlidir. İlacın varsa ben hastaya eyle, bu ben*

Turkish Studies

çaresize bir çare eyle. Esir olanları azad et ki bu ben gama uğramıştı mutlu kılasın. Zindanda mahpus olan benim canımdır, canım gamından ümitsizce acı çeker. Ey ay yüzü onu zindandan kurtar, ben zavallıya bir lahza vefa kıl”(3474-3479).

5. Medhiye: Arapça “övgü” anlamına gelen medh kökünden türemiş olan *Medhiye*, terim olarak birini övmek için yazılmış şiirlere verilen addır (Mermer ve Keskin, 2011, 66). *Medhiye* esasen kasidelerin övgüye dayalı bölümlerinden birinin adıdır. Ancak, *Medhiye* divan şiirinde başta kasideler olmak üzere övgü temelini dayalı manzumelerin genel adını da karşılamaktadır. “*Edebi terim olarak, bir kimseyi veya bir kişiyi övmek için yazılmış şiir anlamıyla divan edebiyatında bir anlatım tarzına ad olmuştur* (Akkuş, 2007, 143). Bu edebi tarza hemen her nazım şeklinde rastlamak mümkündür. Mesnevilerde de özellikle dini içerikli bölümlerde *Medhiye* tarzına yer verilmiştir.

Cemşîd ü Hurşîd mesnevisinde de, *Medhiye* bir edebi tarz olarak geniş yer tutar. Eserde dua bölümünden sonra gelen 261 beyitte yüce yaratıcının birliği ve fazileti övülmüştür (36-296). Bu kısım tevhididir ve *Medhiye* tarzında yazılmıştır. Şairin İslam peygamberini övdüğü bölüm (534-639) bir n’attır ve *Medhiye* tarzında yazılmıştır. Hz. Ebubekir’in övgüsü (797-811 ve 812-820), Hz. Ömer’in övgüsü (821-835 ve 836-844), Hz. Osman’ın övgüsü (845-859), Hz. Ali’nin övgüsü (860-874 ve 875-883), Hz. Hasan’ın övgüsü (884-898), Hz. Hüseyin’in övgüsü (899-913), Hz. Hamza ve Hz. Abbas’ın övgüsü (914-930) ve Murad Han’ın oğlu Sultan Muhammed’in övgüsünün (931-999, 1000-1039 ve 1092-1096) yer aldığı bölümler de *Medhiye* tarzında yazılmıştır. Devrin sultanına *Medhiye* toplamda 108 beyti ihtiva eden iki kasideden oluşmaktadır. Dört halife ve din büyüklerine *Medhiye* ise toplamda 135 beyittir ve gazel nazım şekliyle de yararlanılmıştır. Ayrıca Cemşîd’in Hurşîd’e hitaben okuduğu ve onun güzelliğini övdüğü tercî-i bend (2441-2495) de bu tarzla yazılmıştır. Yüce yaratıcının övgüsünün yapıldığı tevhidten alınan aşağıdaki parça *Medhiye* tarzına örnek teşkil eder.

“Bu dokuz felek, O’nun emriyle döner, bu kara renkli toprak, O’nun emriyle durur. Bütün yıldızlar onun emriyle döner, nerede duruyorsa orada sabit kalır. ‘Adn cenneti O’nun lütfunun eseridir, Cehennem ateşi de kahrının habercisidir. Kudretinin olgunluğundan iki dünya ve insan nesli vücuda geldi. Alîm ü Rezzâk, Hâkîm ü Hallâk O’dur. İnsan ve cinlerin padişahı odur ki işte bu dünyanın sırlarını bilir. İki cihanın padişahı O’dur, güneş ve ayı yürüten O’dur” (43-49).

6. Fahriye: Arapça “övünmek, böbürlenmek” anlamına gelen fahr (temeddüh, tefahhur) sözcüğünden türemiş olan *Fahriye*, bir edebi terim olarak şairlerin kendilerini övdükleri kaside bölümlerine ya da şiirlere denir (Aça vd. 2011, 307). Divan edebiyatında şairlerin kendilerini ve hünerlerini övdükleri manzume veya manzume bölümleri *Fahriye* adını alır. *Fahriye* tarzında yazılan manzumelerde övünme tarzı esastır. Şiir sanatında şairin kendini üstün görmesi, yetenekleriyle övünme tavrı *Fahriye* tarzının temel özelliğidir (Akkuş 2009, 102).

Cem Sultan da *Cemşîd ü Hurşîd* adlı mesnevisinde, yer yer *Fahriye* tarzına başvurmuştur. Eserin 59 beyitten oluşan “*Der Hatime-i Kitâb-ı Âyât-ı ‘Uşşâk*” başlıklı sonuc kısmında *Şükürnâme* tarzı ile *Fahriye* tarzları birlikte kullanılmıştır. Cem sultan (5317-5319) beyitleri arasında eserini ölmeden önce bitirdiği için Allah’a şükreder. Söz konusu bölüm *Şükürnâme* tarzındadır. Daha sonra *Cemşîd ü Hurşîd* mesnevisinin Türkçe yazılmasıyla aslından daha çok güzelleştiğini iftiharla söyleyen *Cem sultan*, kendi eserini ve şiirdeki hünerini över (5320-5347). Yine “*Der Sebeb-i Nazm-ı Kitâb*” başlığı altındaki bölümde (1082- 1092) şair eserini ve şiirdeki hünerini övmektedir.

“Bu hitabı gaipten işittiğim için, bu kitabı demeye dil uzattım. Kalem “baş üstüne” diyerek bu yoldan yürüdüğü için, elmas vurarak söz incisini deldim. Kitabı söylemekte hızlı olduğum için, mananın sırrını keşfettim. Gönül mana ile dolmuştu, nazmın parlak inciler gibi dizilmiş dedim. Şiir elbisesi ile bu kitabı süsledim ki hitabı safa versin. Selman’ın kitabından tercüme edip, bunu can ve

Turkish Studies

gönlüme yoldaş ettim. Bunlar ölmüşse de sözümle bunları canlı eyledim. Mana ile süsleyince bütün beyitleri güneşten daha da parlak oldu” (1082-1090).

7. Hasbihâl/Arzihâl: Halleşme, dertleşme, dert yanma, sohbet anlamlarına gelen hasb-i hal karşılıklı konuşma için kullanılan bir edebi tarzın da adı olmuştur. Hasbihâl, Arzihâl, Münâcât, Şefaathâne, Tazallüm gibi edebi tarzlar birbirine çok yakın tarzlardır. Bu tarzlar çoğu zaman birlikte kullanılmaktadır. “*Böyle olunca Hasbihâlin sınırlarını kesin hatlarla çizmek olanaksızdır. Hasbihâllerde (dertleşme/sohbet/söyleşi) şair, ya iç konuşmalarla yahut kendine bir muhatap bularak içinde bulunulan hale dair sohbetlere girer. Sohbet, şairin veya hikâyedeki kahramanın içinde bulunduğu ruh haline göre, sığınma (münacat, şefaathane), yönlendirme (nasihat), sızlanma (şikâyet), dertleşme, acındırma (tazallüm) vb. tarzlarla düzenlenir” (Akkuş 2009, 100-101). Böyle olunca Hasbihâl tarzı, söz konusu olan edebi tarzların genelini adlandıracak bir üst başlık özelliği taşır. “Hasb-i hâl'in bir türden ziyade, şairin kendisini ya da başkasını konu edinen, şikâyet ya da övgü yollu, gerçek ya da kurmaca, tasavvufi ya da mecazi konuları içeren “halin anlatımına dayalı” tüm eser, manzume ve bölümler için genel bir adlandırma olduğu görüşü ağırlık kazanmaktadır”(Aça vd. 2011, 322).*

Cemşîd ü Hurşîd mesnevisinde “*Der Sebeb-i Nazm-ı Kitâb*” başlığı altındaki beyitlerde (1052- 1082) şair kendi kendisiyle konuşmakta ve bu eseri yazma sebebini *Hasbihâl* tarzıyla ifade etmektedir. Şair kendisine seslenerek, eserinin yazılışı konusunda öğüt özelliği taşıyan bilgiler verir, bunu da tahkiye tekniği ile sağlar. Bu bölümde kullanılan alt tarzlar olarak *Pendnâme* ve *Tahkiye* sayılabilir. Yine Melik-zâde'nin meclisin mumuna hitap etmesi (2221-2252), Cemşîd'in güneşe, ay ışığına, ‘Utarid, Zühre, Merih, Müşterî, Zühal yıldızlarına ve saba rüzgârına seslenmesi (2830-2913), Cemşîd'in Hurşîd'e okuduğu iki gazel (2266-2272 ve 2275-2281), Cemşîd'in Hurşîd'e cevap vermesi (2660-2673) ve Cemşîd ile Hurşîd'in düğünden sonra dertleşmeleri (4973-5061) *Hasbihâl* tarzındadır. *Hasbihâl* tarzında yazılan aşağıdaki metin Cemşîd'in, meclisin mumuna seslendiği bölümden alınmıştır.

“Ey benim gibi inleyen ve gamlı olan! dedi. Ey miskin! ne zamana kadar ateşte yanacaksın? Ey miskin! Ne zamana kadar ateş içinde kalacaksın, ne zamana kadar aşk ateşinde yanacaksın? Aşk ateşine girince sen tenini yakma, beni gör ki senden daha beterim. Senin ateşin her an dilden yanar, beni gör ki can ve gönülden yanarım” (2221-2224).

8. Münazara/Sohbetnâme: Karşılıklı konuşma anlamında kullanılan münazara, edebiyatta bir anlatım tarzı olarak karşımıza çıkmaktadır. *Hasbihâl* tarzına bir alt tarz olma özelliği taşıyan münazarada, bir konu tartışılırken ya da bir konudan söz edilirken en az iki unsura ihtiyaç vardır. “*Klasik Türk edebiyatında birbirine zıt kavram ve varlıklar arasındaki zıtlıklar münazaraya konu edilmiş, örnekleri manzum, mensur veya karışık olarak verilmiştir. Genellikle iki karşıt terimi temsil eden kavramlar, kıssalarla bezenmiş anlatımlarla desteklenir” (Akkuş 2007, 178). Görüldüğü gibi münazarada bir sohbet havası ve karşılıklı diyaloglar vardır. O halde bu tarza *Sohbetnâme* denilmesinde bir sakınca görünmemektedir. Ancak yine de münazara, *Hasbihâl*, *Sohbetnâme* gibi tarzlar hakkında derinlemesine araştırmalar yapılmadan, peşinen verilecek hükümlerin sağlıklı olmayacağını da söylemekte fayda vardır.*

İncelenen mesnevide Cemşîd'in Rumlarla mülakat yaptığı bölüm (1809-1837) ve miraç olayı sırasında Allah ile İslam peygamberi arasında geçen diyaloglar (717-744) *Sohbetnâme* tarzına örnek teşkil eder. Cemşîd'in inleyişini duyan sohbet ehlinin yanına gelmesi ve karşılıklı diyaloga girilmesi (1242-1319) *Münazara* tarzıyla verilmiştir. Alt tarz olarak da *Tahkiye* ve *Mevize* vardır. Mihrâb'ın Cemşîd'e Hurşîd 'in resmini göstermesi (1407- 1465), Cemşîd'in Mihrâb'a danışması (1473- 1498), Cemşîd'in Mihrâb'ın önünde inlemesi sırasında geçen diyaloglar (2050-2062), Mihrâb ile Hurşîd arasında geçen diyaloglar (2083-2094), Mihrâb ile Cemşîd arasında geçen diyaloglar (2099-2107), Hurşîd 'in Cemşîd'i huzuruna çağırması (2121-2189), Hurşîd'in

Turkish Studies

Cemşîd'e hitâben okuduğu gazel (2295-2301) ve Cemşîd'in karşılık olarak söylediği gazel (2302-2306), Hurşîd ile Cemşîd'in karşılıklı sorular sorup cevap vermeleri (2407-2435), Mecliste Cemşîd ile Hurşîd'in çalgılar eşliğinde okudukları şiirler, meclis ehli ile geçen diyaloglar, meclis ehlinin anlattıkları meseller (2503-2659), Mihrab ile Efser arasında geçen diyaloglar (3385-3441), Cemşîd'in Efser'in yanına gitmesi ve iltifat görmesi (3442-3457) *Sohbetnâme* tarzındadır. Ayrıca Cemşîd ve Hurşîd'in birbirleriyle sohbet ettiği bölümde (4112-4208) *Tahkiye* yanında *Münazara* tarzından da yararlanılmıştır. Aşağıdaki metinde Yüce yaratıcı ile İslam peygamberi arasında geçen diyaloglar *Sohbetnâme* tarzına örnek teşkil etmektedir.

“Yüce yaratıcı bu şekilde ikrar edince hemen Mustafa konuştu. Ey Kâdir, Hayy ve Tüvânâ, ‘Alîm, Rezzâk ve dânâ olan (yüce yaratıcı), işleri güçleri günah işlemek olan günahkar kullarım vardır, dedi. Hepsini affet ve cehennemden uzak tut. Günahtan başka hiç işleri ve o işten başka cümbüşleri yoktur. Sayısız lütufların vardır, hepsinin günahını bağışla. Gama duçar olmuş kimselerin hepsinin derdine devalar ver. Ey Rabbim! Rahmetün çoktur rahmet et,hepsine lütfunla inayet kıl. Rahmetinin bahrine son olmadığı için, hepsine bir damla ihsan et. Eğer o denize alem gark olursa, o denizinden bir Damal eksik olmasın. Muhammed bu şekilde söylediği için, hitab ey Ahmet şeklinde erişti. Yüce yaratıcı, bütün hizmetlerini candan yaptığın için bütün hacetlerini kabul ettim, dedi” (732-744).

9. İtizâriye: Özür dilemek anlamına gelen Arapça “i’tizâr” sözcüğü edebiyatta bir edebi tarzın adı olmuştur. Klasik edebiyatta özrün bağışlanması için yazılan metinlere *İtizâriye* adı verilmektedir. *İtizâriye* tarzında bir şahsın diğer şahıstan özür dilemesi esastır. Peygamber ya da yaratıcıya seslenilerek yapılacak olan özür dileme, *Şefaathâme* sayılacağından, özür dileyen ve özür dilenen kişilerin sıradan insanlar olması gerekmektedir. *Şefaathâme* tarzına çok yakın bir tarz olan *İtizâriye* tarzında, aracının olmaması ve özrün direk olarak yapılması onu *Şefaathâme*’den ayırmaktadır.

Cemşîd ü Hurşîd mesnevisinde “*Rubai*” başlıklı şiir (2696-2697) ve “*Özr H’asten-i Melik Cemşîd*” başlığı altındaki beyitlerde (2698-2725), Cemşîd’in Hurşîd’den özür dilemesi *İtizâriye* tarzına örnek teşkil eder. Her ne kadar mesnevide “*Özr H’asten-i Cemşîd Ez-Hurşîd*” şeklinde bir başlık varsa da bu kısım *İtizâriye* tarzının özelliklerini taşımaktan uzaktır.

“*Ey şah! Bu hasta ten senin ayrılığının ateşinde yandı, ne olur suç işledimse, sen benim yüzüme vurma. Eğer hata işledimse, sen lütf edip affet ki ben senin yolunda daima canımdan ve başımdan vazgeçerim*” (2696-2697)

10. Şikâyet/Tazallüm: Sızlanma, yanıp yakınma anlamlarına gelen Tazallüm, edebi metinlerde bir Şikâyet tarzı olarak karşımıza çıkmaktadır. “*Hasbihal tarzının Şikâyet/Tazallüm olarak adlandırdığımız tarzı yerinme tavrını oluşturur. Şairin bir insan olarak zafiyetini ifade eden metinler “Tazallüm” başlığıyla bir edebi tarz olarak değerlendirilmelidir*” (Akkuş 2009, 106). Klasik edebiyatta şairler sıkıntılarını münacat, *Şefaathâme* ve *Tazallüm* gibi tarzlarla dile getirirler. Eğer muhatap yaratıcı ise münacat, peygamber ise *Şefaathâme* tarzı tercih edilir. Edebi metinlerde şair sıkıntısını yönetici ya da başka bir kimse karşısında dile getiriyorsa, o metin *Tazallüm* tarzıyla ele alınır.

Söz konusu mesnevide, Cemşîd’in inleyişini duyan hizmetçilerin onun yanına geldikten sonra Cemşîd’in Şekker’e okuduğu gazel (1320-1326), Cemşîd’in Hurzad’ın saçını ateşe attıktan sonra okuduğu gazel (1939-1943), Cemşîd’in Mihrâb’ın önünde inlemesi (2050-2058), Mihrâb’ın Hurşîd’den icazet istemesi ve Cemşîd’i eve götürmesinden sonra Cemşîd’in söylediği iki kıt’a (2205-2217), Hurşîd’in hapsedildikten sonra söylediği kıt’a (2801-2807), Cemşîd’in Hurşîd’in toprağında inlemesi bölümünde okuduğu gazel (2825-2829), Hurşîd’e mektup gönderilmesi sırasında okunan gazeller ve mektupta Cemşîd’in kendinden söz ettiği yerler (3126-3132/3152-3158) ve Hurşîd’in mektubuna eklediği gazel (3240-3246) *Tazallüm* tarzında yazılmıştır. Ayrıca

Turkish Studies

Cemşid'in deniz yolculuğu sırasında dertleşme ve acındırma dolu sözlerinin olduğu kısım (1870-1877) *Tazallüm* tarzıyla verilmiştir. Hemen ardından söylenen iki gazel de *Tazallüm* tarzındadır. Günümüz Türkçesi ile verilen aşağıdaki gazel bunlardan ilkidir.

“Şöyle ölü gibi yatıyorum bir nefesim yok. Bana derman kılacak İsa nefesim yok. Bu gurbet vadisinde cefa ile daima feryat ederim, ah! İmdadıma yetişen kimse yok. Ey saba rüzgârı! Yârin eşliğinden beri gel ki senden ileri de bir dem nefesim yok. İşte bu dünyada yârin kapısı olmayınca, eğer bana cennet olursa anız kadar hevesim olmaz. Yine bu gurbet içinde kaldım ah ederim, O put gibi güzele kavuşmaktan acizim, elde etmişliğim yok” (1881-1885).

11. Mektup: Mektup sözcüğü Türkçeye Arapçadan geçmiştir. Bir başka kimseye gönderilen yazılı kâğıt, anlamı taşıyan mektup, kişi ve kurumlara yazılan, duygu ve düşüncelerin bildirildiği sıkça kullanılan bir düzyazı türü olarak kabul edilmektedir. Klasik edebiyat metinlerinde de mektuptan yararlanılmıştır. Ancak klasik edebiyat metinlerinde mektup türü olarak değil, bir edebi tarz olarak kabul edilmelidir. Çünkü mektupta önemli olan neyin anlatıldığı değil, nasıl anlatıldığı önemlidir. Yani mektup bir tutum, bir tarzın sonucunda ortaya çıkar. Klasik edebiyatta şair ve yazarlar zaman zaman metinlerini mektup tarzıyla oluştururlar.

Cemşid ü Hurşid mesnevisinde de yer yer bu edebi tarzdan yararlanılmıştır. Cemşid'in Hurşid'e mektup yazması ve bir gazelle onun hatırını sorması (3043-3109) mektup tarzındadır. Bu mektupta Cemşid'in kendinden bahsettiği yerler ise *Tazallüm* özelliği taşır.

Hurşid'in Cemşid'e cevap olarak yazdığı mektup (3207-3239) ve “*Âgâz-nâme*” ile başlayan bölümde Cemşid'in Fağfur'a gönderilmek üzere yazdığı mektub (4858-4876) bu edebi tarza örnek teşkil eder. Aşağıda günümüz Türkçesine aktarılmış haliyle verilen metin, Cemşid'in Hurşid'e yazdığı mektuptan alınmıştır.

“Bu mektup içinde, “ey güzeller şahı! Gönül senin ayrılığından inleyip ağlar” dedi. Ey şah! Benden sana selam olsun ki ayrılığından her zaman ah ederim. Gamından her an zayıf düşüp inliyorum, kara saçın gibi kararsızım. Gönül senin saçların içinde ayağı bağlı oldu. Hem cana dert, hem gamla hasta oldu. Ey ay gibi olan sevgili! Senin ayrılığından can ve gönlümde daima ateş yanar. Ey güneş yüzlü! Senden uzak olduğumdan beri, bela ve gamla terk edilmiş ve ağlayan oldum. Ey ay yüzlü! Bu denli gam içindeyken, ey şah! Halin nasıldır bilseydim. Ey dost! Bu şüirle, ne zamandır durumlarını bilmek için, halini sorarım”(3050-3057).

12. Şükürnâme/Şükranîye: Şükür yapılan iyiliğin, verilen nimetin makbule geçtiğini dile getirme anlamında kullanılır. Klasik edebiyatta şükür içerikli metinler, *Şükürnâme* veya *Şükranîye* adını alır. *Şükürnâme* tarzında yapılan iyilik, verilen nimet karşısında sevinme ve bu iyiliğe karşılık verme tavrı esastır.

Cemşid'in Hurşid ile bir araya gelmesinden sonra okuduğu gazel (2504-2510) *Şükürnâme* tarzında yazılmıştır. “*Der Hatime-i Kitâb-ı Âyât-ı ‘Uşşâk*” başlıklı sonuç kısmı 59 beyitten oluşur ve bu bölümde *Şükürnâme* tarzı ile Fahriye tarzları birlikte kullanılmıştır. Bu bölümün başında Cem Sultan eserini ölmeden önce bitirdiği için Allah'a şükreder (5317-5319). Söz konusu bölümden alınan aşağıdaki metin *Şükürnâme* tarzındadır.

“Bu risale tamama erdiği için, can ve gönlümü kavuşmaya erişirdi. Canım ‘adem mülküne yol tutmadan, Allah'a şükürler olsun bu (eser) tamama erdi. Allah'a şükürler olsun ki başladığı gibi nihayete erişti” (5317-5319).

13. Firaknâme/Hecrnâme: Firak ve Heçr sözcükleri ayrılık anlamına gelmektedir. Edebiyatta ayrılık acısının dile getirildiği metinler de *Firaknâme*, *Hecrnâme*, *Tahassürnâme* ve *Firkatnâme* gibi adlar ile anılmaktadır. Ayrılık acısının dile getirildiği bu tarz metinlerde sergüzeştâmelerin anlatım tarzına başvurulmaktadır. *Firaknâmeler*de esas olarak birinden veya bir

yerden uzak olma durumu ve bu durumun verdiği acı vardır. Ayrılık sevgiliden veya bir dosttan olacağı gibi, vatandan, sıldan da olabilir. Hangi adla anılırsa anılsın ve her ne şekilde olursa olsun, ayrılık acısının dile getirildiği metinler bir edebi tarz olarak ele alınmalıdır. *Firaknâme* tarzıyla yazılan müstakil eserler olduğu gibi, küçük manzumelerde de bu tarzdan yararlanıldığı görülmektedir. *Cemşid ü Hurşid* mesnevisinde de bu edebi tarzdan istifade edilmiştir.

Cemşid'in Mihrac'la savaşmaya gitmeden önce okuduğu gazel (4010-4014) *Firaknâme* tarzındadır. Daha sonra mecliste Hurşid'e veda ederken okuduğu gazeller (4288-4292/4299-4303) de bu tarzdadır. Ayrıca düğünden sonra Cemşid'in ülkesine ve anne babasına duyduğu özlemin anlatıldığı bölüm ve Şekker'in okuduğu gazel (4957-4972), yine Cemşid'in vatan özlemini anlattığı ve Hurşid'e okuduğu gazel (5041-5045) *Firaknâme* tarzında yazılmıştır.

“O sanemin ayrılığı can ve gönlü yaktı yandırdı. Yârin ayrılığı dünyada ne kadar zor işmiş. O lale yanaklının ayrılığı bana ulaştığından beri, gözlerimin yaşı nehir gibi revan olup akar. Mihnet ile yârin diyarından uzak olalı, diyar ayrılığı ben hastayı avare kıldı. Gönül alan sevgili ile ettiğimiz o yemin ve karar nerede? O yemin ve karar ayrılığı şimdi beni öldürdü. Kimse benim gibi yârimden uzak olmasın ki sevgili yârin ayrılığı çok zor olur” (4010-4014).

Sonuç

Cem Sultan'ın yazmış olduğu Cemşid ü Hurşid mesnevisi bütünüyle bir aşk hikâyesidir. Mesnevi edebi tür ve tarzlar açısından oldukça zengin bir yapı arz eder. Eserini Klasik edebiyattaki kaidelere uygun olarak kaleme alan Cem Sultan, edebi tarzlardan oldukça fazla istifade etmiştir. Eserde başvurduğu tespit edilen Duanâme/Niyaznâme, Münâcât, Mevize/Nasihathnâme/Pendnâme, Şefaathnâme, Medhiye, Fahriye, Hasbihâl/Arzihâl, Münazara/Sohbetnâme, İtizâriye, Şikâyet/Tazallüm, Mektup, Şükürnâme/Şükranîye, *Firaknâme*/Hecrnâme edebi tarzları metnin içyapısının oluşturulmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Çalışmada başlıklar halinde verilen bu edebi tarzlar, ileride yapılacak olan çalışmalarda şairin üslubu ve anlam dünyasını tespit etme açısından önem arz etmektedir. Bu durum Klasik edebiyat eserlerinin her birine edebi tür ve tarzlar açısından yaklaşılması gerekliliğini de gözler önüne sermektedir. Yapılacak her yeni çalışma, tür ve tarz kavramlarıyla birlikte üslup, biçim ve teknik gibi terimlerin yeniden tanımlanmasına, kavramların anlam alanlarının tespit edilmesine, tanımlamalardaki eksikliklerin giderilmesine, yeni edebi tür ve tarzların tespitine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- AÇA, Mehmet, GÖKALP Haluk ve KOCAKAPLAN İsa. *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*. Kriter Yayınları, İstanbul 2011.
- AKKUŞ, Metin. *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası, Edebi Türler ve Tarzlar*. Fenomen Yayınları, Erzurum 2007.
- AKKUŞ, Metin. “Şeyh Galib'in Anlam Dünyası: Hüsnuşâk'ta Edebi Türler ve Tarzlar”. *Turkish Studies*, Volume 4 Issue 7 (2009), s. 97-112.
- CANIM, Rıdvan. *Divan Edebiyatında Türler*. Grafiker Yayınları, Ankara 2010.
- İPEKTEN, Haluk. *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. Dergah Yayınları, İstanbul 2004.
- KURNAZ, Cemal ve ÇELTİK, Halil. *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*. H Yayınları, İstanbul 2010.
- MERMER, Ahmet ve KOÇ KESKİN, Neslihan. *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara 2011.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

OKUR, Meriç Münevver. *Cem Sultan Cemşid ü Hurşid, İnceleme-Metin*. AKM Yayınları, Ankara 1997.

ULUDAĞ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2005.